

КОНТУРИ ІСЛАМСЬКОЇ ПОЛІТИКИ НОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ США

Постановка проблеми має на меті визначити для України сутність та спрямованість корекцій і змін у політиці Сполучених Штатів щодо ісламського світу й врахувати висновки й узагальнення у формуванні власної зовнішньополітичної стратегії щодо ісламського світу.

Протягом останнього часу з'явилася низка перших публікацій з теми - статті українських, російських, американських та інших авторів. Серед них варто виділити наукові розвідки Є. Камінського, Г. Мірського, П. Саркісяна, Д. Брука, М. Індіка, Р. Сетлоффа та інших.^{1[1]} Потрібно зазначити, що роботи зазначених науковців торкаються, як правило, лише окремих частин всієї проблеми, але відсутні наукові розробки, які б містили комплексний підхід до розкриття теми.

Автор, на основі аналізу широкого кола джерел, які вперше вводяться у науковий обіг, визначає перед собою наступні завдання:

- ♣ дослідити зміни у концептуальному підході адміністрації США до ісламської політики своєї країни;
- ♣ виявити основні, ключові пункти політики нового президента США щодо ісламського світу;
- ♣ проаналізувати роль основних мозкових центрів, які працюють із новим президентом США, у формуванні його ісламської політики;

* Швед В. – кандидат історичних наук, доцент, радник директора Національного інституту стратегічних досліджень.

1[1] Див.: Каменський Є. Америка і світ після перзидентських виборів у США // Зовнішні справи. - 2008.- №12. – С.11-15; Мирский Г. Барак Обама и мир ислама. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.politcom.ru/print.php?id=7191>; Haas R., M.Indyk. Middle East Needs Obama's Touch // Financial Times, December, 17; Satloff R. From Gaza to Tehran: Looking toward the Obama Administration and the Middle East. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.washingtoninstitute.org/print.php?template=CO5&CID=2889>

- ♣ *виробити рекомендації щодо врахування можливих наслідків нової політики США в ісламському питанні для реалізації стратегічних пріоритетів та завдань України в ісламському світі.*

Основний зміст статті. Одним із головних завдань зовнішньополітичної стратегії нового президента США Б.Обама є відновлення довіри до США з боку ісламського світу та налагодження принципово нових відносин із ісламською спільнотою. Б.Обама отримав перемогу на президентських виборах в той час, коли криза відносин США із державами ісламського світу, в першу чергу Близького і Середнього Сходу, стало незаперечним фактом. Безпрецедентно низький рівень довіри до США, високий ступінь небезпеки з боку тероризму, переорієнтація низки союзників на інші полюси і, у підсумку, значне послаблення впливу Америки на мусульманський Схід.

Так, на початку 2009 р. коаліція 12-ти мусульманських організацій США оприлюднила відкритий лист до обраного президента Б.Обама, закликаючи його відмовитися від зовнішньої політики Дж.Буша, яка мала своїм наслідком різке зростання антиамериканських настроїв в ісламському світі. «Ми бажаємо побачити, як Ви інструктуєте Вашу адміністрацію на предмет того, що необхідно відновити консультації з мусульманськими лідерами всіх рівнів і політичної орієнтації», – заявила американсько-мусульманська група з цивільних прав та виборів (American Muslim Task Force on Civil Rights and elections “АМТ”). За даними АМТ, майже 89% американських мусульман, які взяли участь у виборах, проголосували за Б.Обаму і лише 2% підтримали Дж. Маккейна [Мусульмане США призивають Б. Обаму отвергнути політику предшественника. – Електронний ресурс. Режим доступу: // <http://www.islam.ru/world/2009-01-06>].

Команда Б.Обама одразу ж після президентських виборів розпочала інтенсивну роботу над концептуальними засадами ісламської політики новообраного президента. З урахуванням того чинника, що під час передвиборних переговорів неформальним керівником зовнішньополітичної частини команди Б.Обама був колишній помічник Президента США, він мав належним чином засвоїти ті критичні висновки й узагальнення щодо ісламської політики Дж.Буша, які висловив відомий американський політолог.

По-перше, підкреслював З. Бжезинський, війна з терором, без чіткого визначення ворога, але із сильним антиісламським змістом об'єднала прихильників ісламу у їхній ворожості до Америки чи Ізраїлю, яка постійно зростала. Вона посилила звернення до екстремізму, розповсюджуючи політичну ворожість по відношенню до іноземців і загострюючи релігійний антагонізм по відношенню до «невірних» [Бжезинський З. Еще один шанс. Три президента и кризис американской сверхдержавы. – М., 2007. – С.151].

По-друге, зазначав З. Бжезинський, катастрофічну роль у зіпсуванні відносин США з ісламським світом відіграла війна в Іраку. «Війна в Іраку», – писав колишній радник з національної безпеки США, – «у всіх своїх аспектах перетворилась на нещастя – і у тому, як було вирішено про її початок, і щодо її початку, і у тому, яку зовнішню підтримку вона одержала і як велася» [Там само. – С. 158].

І по-третє, як зазначав З. Бжезинський, за Буша політика США на Близькому Сході і в цілому стала стратегічно сприятливою «проти самих себе». Вона не лише ігнорувала факт, що залишені наодинці ізраїльтяни і палестинці ніколи не будуть спроможними розв'язати сам-на-сам свої суперечки, а й проігнорувала, що Ізраїль, наскільки б його воєнна могутність не перевищувала могутність сусідів, ніколи не буде в змозі нав'язати міцне врегулювання, спираючись лише на силу. Таке врегулювання не буде сприйматися, а викличе обурення і провокуватиме періодичні спалахи насильства, що зашкодить американським інтересам у регіоні. [Там само. – С. 165].

В опрацьованні концепції ісламської політики нового американського президента вирішальну роль відіграв такий відомий мозковий центр США як Інститут Брукінса та його Центр близькосхідної політики. Зазначений інститут традиційно має тісні зв'язки із Демократичною партією США. Протягом останнього часу Інститут Брукінса здійснив низку ініціатив, спрямованих на розробку основних пунктів ісламської політики нового президента США. Так, ще у розпал передвиборних змагань Центр близькосхідної політики зініціював 13-14 жовтня 2008 р. черговий форум «США–Ісламський світ» у Куала-Лумпурі. Понад 50 провідних лідерів Південно-Східної Азії, всього ісламського світу й Сполучених Штатів взяли участь у роботі форуму. На основі рекомендацій форуму у Куала-Лумпурі було розроблено аналітичний документ «Дохійська угода» (Doha Compact), який визначив нові напрями співпраці США із ісламським світом [The Doha Compact. New Directions: America and the Muslim World. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World. Saban Center at Brookings. - October 2008. – 26 P.].

В узагальненому вигляді Сполученим Штатам було запропоновано наступні напрямки корекції своїх відносин із ісламським світом:

- ♣ новий стиль зовнішньої політики, який фокусується більшою мірою на засадах будівництва «Партнерства рівних», аніж на «Вісі зла». Це допоможе спільними зусиллями відповісти на зростаючі виклики сучасності.
- ♣ Сполучені Штати та ісламський світ мають спільними зусиллями вирішити ті конфлікти, які їх розділяли й протиставляли одне одному.
- ♣ Сполученим Штатам потрібно краще розуміти велику силу ісламу у мусульманському світі, що було донедавна однією з ключових проблем, які вносили розкол між США та ісламським світом.

- ♣ Сполучені Штати та ісламський світ мають виступати партнером у розвитку та покращенні освіти, інвестування у людський потенціал [The Doha Compact. New Directions: America and the Muslim World // http://www.brookings.edu/reports/2008/10_doha_compact.aspx?p=1].

Наступним кроком в опрацюванні концепції ісламської політики нового президента США стала аналітична доповідь «Відновлення балансу: близькосхідна стратегія для наступного президента», яка була підготовлена під керівництвом директора Центру близькосхідної політики Інституту Брукінса М.Індіка та президента Ради з питань зовнішніх відносин Р.Хааса. Головною метою цієї науково-аналітичної розвідки було розробка нових стратегічних рамок просування американських інтересів у Близькосхідному регіоні [Restoring the Balance. A Middle East Strategy for the Next President. Richard N. Haas and Martin S. Indyk, Brookings Institution Press. 2008. – 288 P.].

5 січня 2009 р. зазначена доповідь була направлена до обраного президента США Б.Обами. У супроводжувальній записці до обраного президента США керівники проекту нагадали основні положення передвиборчої програми Б.Обами стосовно Близькосхідного регіону: закінчити війну в Іраці, завершити боротьбу проти Талібану та Аль-Каїди в Афганістані, забезпечити остаточний мир в ізраїльсько-палестинському конфлікті. Також вказувалось на те, що найпершим зобов'язанням США на Близькому Сході має бути безпека Ізраїлю, а також зобов'язання США щодо прямої дипломатії з Іраном без усяких передосторог. У записці підкреслювалося, що Близькосхідному регіону потрібно повернення до інтенсивної та креативної дипломатії [Memo to be President: Renew Diplomacy in the Middle East. – Електронний ресурс. Режим доступу: // http://www.brookings.edu/paper2009/0105_middle_east_memo.aspx?=1].

У своєму інавгураційному зверненні та низці інших останніх заяв, інтерв'ю та промов президент США Б.Обама визначив такі головні моменти ісламської політики США на новому етапі.

По-перше, США наголошують на визнанні зі свого боку інтересів та прав ісламського світу та на необхідності встановлення якісно нових взаємних відносин між США та ісламським світом. Як зазначив у своїй інавгураційній промові Б. Обама, «для мусульманського світу ми намагаємось знайти новий шлях просування вперед, заснований на взаємних інтересах і взаємній повазі» [President Barack Obama's Inaugural Address. January 2, 2009 // <http://www.whitehouse.gov/blog/inaugural-address/>].

Символічним посланням Б. Обама до ісламського світу є його рішення щодо закриття сумнозвісної в'язниці у Гуантанамо, існування якої так псувало репутацію США в ісламському світі. [Obama to Order Guantanamo Closed // <http://www.voanews.com/english/2009-01-22-voa7.cfm?renderforprint=1>].

По-друге, новий американський президент дав зрозуміти, що Сполучені Штати продовжують боротьбу з найбільш екстремістськими формами ісламського радикалізму та використанням мусульманської релігії для ідеологічного обґрунтування

та виправдання існуванню таких структур у політичному ісламі. «Тим лідерам з усього світу, які намагатимуться посіяти зерна конфлікту або звинувачують у всіх бідах свого суспільства Захід, ми говоримо; знайте, що ваш власний народ судитиме про вас не по тому, що ви зруйнували, а по тому, що ви спромоглися збудувати» [Там само].

По-третє, США готові сприяти трансформації авторитарної, диктаторської влади у деяких країнах ісламського світу, в тому числі й тим елітам, які тримають владу в цих країнах. «Тим, хто утримується при владі завдячуючи корупції, обману й придушеного інакодумства, ми говоримо: знайте, що ви не на тому боці вулиці, але ми простягнемо вам руку, якщо ви вирішите розжати кулак» [Там само].

По-четверте, відбудеться зміщення центру уваги й зусиль США у регіоні Близького і Середнього Сходу з Іраку до Афганістану. Як зазначив Б.Обама, США будуть «з відповідальністю виходити з Іраку, передаючи його до рук іракського народу, а також зміцнювати мир в Афганістані...» [Там само]. Б.Обама запропонував вивести американські війська з Іраку протягом 16 місяців, виводячи по одній або дві бригади щомісячно, і завершити вивід військ до літа 2010 р. Водночас, новий американський президент запропонував значно зміцнити американський військовий контингент в Афганістані, збільшивши його на 20-30 тис. військовослужбовців, які мають бути направлені до літа 2009 р. [Barack Obama's priorities for 2009 // <http://newsrte.bbc.co.uk/mpapps/pagetoolis/print/news.bbc.co.uk/2/hi/american/7793...>].

По-п'яте, особливу увагу Б.Обама приділятиме просуванню близькосхідного мирного процесу. Незабаром новий президент США має виступити з новою американською ініціативою щодо Близького Сходу. Як зазначив новообраний американський президент, він розпочне серйозно займатися близькосхідним мирним процесом практично з першого дня свого перебування у Білому Домі. Буквально наступного дня після прийняття присяги Б.Обама зробив декілька важливих призначень. Так, колишнього сенатора Дж.Мітчелла, який свого часу відіграв конструктивну роль у врегулюванні міжобщинного конфлікту в Північній Ірландії, було призначено спеціальним представником адміністрації на Близькому Сході. Проблеми Близькосхідного регіону для Дж.Мітчелла добре знайомі, адже він у 2000 р. очолював міжнародну експертну комісію, яка шукала шляхи врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту. Відомого дипломата Р.Холбрука було призначено, далі, спеціальним представником адміністрації по Афганістану та Пакистану. Р.Холбрук відомий як один із архітекторів Дейтонських угод, що підвели ризику під війною у Боснії, очільник делегації США в ООН [Obama to Close Guantanamo, Selects Envoys for Midest and South Asia // <http://www.voanews.com/English/2009-01-2302003.cfm?renderforprint=1>].

Як зазначав Б.Обама, Дж.Мітчелл мусить прибути якнайшвидше до Близькосхідного регіону з тим, щоб допомогти у зміцненні досягнутої угоди між Ізраїлем і ХАМАСом, та запустити мирний процес у нових умовах. Новий

американський президент підкреслив, Афганістан та Пакистан – є на сьогодні центральним фронтом у боротьбі з тероризмом та екстремізмом [Там само].

Перші напрацювання у напрямі формуванні цілісного концептуального бачення ісламської політики нової адміністрації США мають знайти своє подальше поглиблення під час запланованої Б.Обамою промови в одній із провідних столиць ісламського світу протягом перших 100 днів свого президентства [Roy O. How to Win Islam Over // The New York Times, 2008, December, 21].

Висновки. Таким чином, прихід до влади нового президента США супроводжується значними змінами у змісті, спрямованості та концептуальних засадах політики США стосовно ісламського світу.

Україна має ефективно використати зазначені зміни в ісламській політиці свого найважливішого стратегічного партнера – США – з тим, щоб значно активізувати і розширити багатосторонню співпрацю з країнами ісламського світу і найповніше використати наявний потенціал такої співпраці у вирішенні своїх стратегічних завдань.

А н о т а ц і ї

У статті **В. Шведа «Конттури ісламської політики нової адміністрації США»** розглядаються стратегічні орієнтири ісламської політики нової адміністрації США, її завдання, основні напрямки та механізми.

Ключові слова: ісламська політика, адміністрація США, ісламський світ, Близькосхідний регіон.

В статті **В. Шведа «Конттуры исламской политики новой администрации США»** рассматриваются стратегические ориентиры исламской политики новой администрации США, ее задачи, основные направления и механизмы.

Ключевые слова: исламская политика, администрация США, исламский мир, Ближневосточный регион.

In the article of **V. Swed "Contours of Islam policy of new administration of the USA"** are examined strategic reference-points tasks, basic directions and mechanisms of Islam policy of new administration of the USA.

Keywords: *Islam policy, administration of the USA, Islam world, Near-Eastern region.*
